

Titel: Journalen NB26

Citation: "Journalen NB26", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2008 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb26-txr-shoot-k3.pdf> (tilgået 05. august 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

3. Indhold

Den udfrielse af selvforskyldt umyndighed, som oplysningstiden påtog sig at berede mennesket, forholder teologen SK sig yderst kritisk til: »Det er Forstanden, der har bedaaet os, Forstanden, der, christeligt har forrykket Synspunktet for Xstd.« (NB26:112). I forlængelse af dette synspunkt rummer NB26 en række angreb på forstandigheden og dens forsvarere, der ikke blot har glemt ungdommens brusende idealer og begæringer, men også bragt sig uden for frelsens rækkevidde: »O, Hjertets, Lidenskabernes Synder hvor ere I Frelsen langt nærmere, end Forstandens Synd.« (NB26:5). Den tiltagende instrumentalisering af tilværelsen tvinger lidenskab og lydighed til at vige pladsen for rationalitet:

Og der er det omtrent vi nu er. Overalt Forstand: istedetfor en ubetinget Forelskelse – Fornuft-Giftermaal, istedetfor ubetinget Lydighed – Lydighed i Kraft af Raisonements, istedetfor Tro – Viden af Grunde o: s: v: o: s: v:.. (NB26:33)

Tidsalderens forstandighed bringer ægte patos i miskredit, ja, »det Heroiske er endog blevet vor forstandige Tid – latterligt« (NB26:6). Alternativet hedder hverken æsteticisme eller nihilisme, men udspringer af den vished, der er givet med troen: »Troen er Visheden, der gives ingen anden Vished« (NB26:83).

At kritikken af fornuftens misforståede selvtilstrækkelighed har været medbestemmende for SKs ageren i kristenheden, skinner tydeligt igennem i en række optegnelser. Eksistentielt tirrende har han gjort gældende, at han som den eneste ikke var kristen, men til gengæld bedre end de fleste vidste besked med, hvad sand kristendom i grunden er. Det personligt krævende i provokationen aftegner sig i optegnelsernes billedsprog: SK sammenligner sig med en jagthund, der forblødende har bidt sig fast i sit bytte (NB26:11), omtaler sin »Dødskamp« (NB26:104), betegner sig selv som en »Døende« (NB26:111) og kan med tilslutning citere sig selv for at have udtalt: »Danmark behøver en død Mand« (NB26:111). Det ubærlige blev kun til at bære, fordi SK var forvissat om, at lidelserne bidrog til at udvikle ham kristeligt og derfor skulle henføres til Styrelsen (NB26:12). Modgang af den mere jordiske slags, deriblandt økonomiske bekymringer, har ligeledes tjent et opdragende formål: »Nu jeg har jo selv i et senere Øieblik bedet om Opdragelse: og disse Plager ere da ogsaa blevet stærkere efter den Tid.« (NB26:14). Lidelserne har blandt andet skullet forhindre, at SK endte som en subtil, kristelig sofist, der forstod »at skrue Prisen op paa det at være Christen« (NB26:7), så andre måtte fortvivle, alt imens han selv dæmonisk hengav sig til verdslig nydelse. Han vedgår dog åbent, at han en overgang har været fristet af sine naturlige tilbøjeligheder:

Oprindeligen har jeg været i Besiddelse af de udvortes Betingelser for at nyde Livet; og i mig, det er kun altfor vist, var der Lyst nok til at ville nyde Livet – men da var der givet mig en Pæl i Kjødet, et Kors: og jeg kunde dog ikke komme til ret at nyde Livet. (NB26:78)

Som følge af sin stærke fremhævelse af det individuelle har SK ikke ønsket »at stifte Partie« (NB26:84); men da han forudser, at hans skrifter vil blive læst, »maaske meget læste«, ved han også, at han ironisk nok fremmer den tendens, han tilstræber at modvirke – for uanset om han »paa hver evige Pagina skrev det ind: pas paa, at det ikke bliver Doctrin, det bliver alligevel Doctrin.« (NB26:36). At historien før eller siden også bemægtiger sig den, som resolut vendte den ryggen og gik sine egne veje, illustrerer SK med en fortælling om den skæbne, der ventede et af »Guds udvalgte Redskaber«, som segnede i sandhedens tjeneste: Først beundrede man rigtignok dette ekstraordinære væsen, men mange generationer gik der ikke, før man mere rationelt begyndte at eftergå vedkommendes bevæggrunde, hvad især »Professoren« formåede til oprørende perfektion:

Han kan af mange Grunde bevise og godtgjøre og begribe. Hiin Herlige samt hans Liv bliver videnskabeligt arrangeret paa Paragraph. Candidaterne blive examinerede i: af hvilke og af hvor mange Grunde det lader sig begribe. Og naar de saa kan Grundene godt, saa blive de beskikkede eller »kaldede« til, i et kjønt lille Levebrød med Avancement, at foredrage Grundene for Menigheden. (NB26:62)

Satiren føres videre i de absurde scenarier, som SK udfolder med sin portrætserie af Danmarks »1000 Præster« (NB26:35, 36, 52), der med deres »Præste-Præk« (NB26:48) underholder sig selv og deres menighed med »at lege Xstd, ja ganske som Børnene lege Soldat« (NB26:57). Fra skiftende vinkler indkredses følgerne af den forfaldshistorie, der tager sin begyndelse med de første kristne menigheder, men i princippet allerede finder sted i det øjeblik, Kristus dør og må overlade sin lære og sin videre jordiske skæbne til disciplene:

Christus
. Paulus – Jacob.
Peter – Johannes o: s: v:

Dette vil sige: kun Gud-Msket er det eneste Individ der som ene udtrykker Xstd. Naar det ikke er Gud-Msk, behøves der altid idetmindste To, for at udtrykke Xstd. (NB26:45)

Den systematiske afvikling af det singulære modsvarer det intensives gradvise forsvinden ud af historien, hvis væsen ifølge SK alle dage har været at svække, fortie, mediere. Af samme grund er det ikke, som man undertiden hævder, slægten, der er vokset fra kristendommen, det forholder sig »lige omvendt: Slægten er gaaet tilbage, saadanne Msker som Xstd. er beregnet paa leve ikke mere« (NB26:33). Tilbage står kirken som et absurd teater, hvor præsten optræder som selvbestaltet skuespiller og fingerer from kristen hver søndag, men i øvrigt ville blive anset for dåre, særling eller sværmer, hvis han om mandagen forsøgte at omsætte sin forkyndelse i en eksistentiel praksis (NB26:36). Den religiøse uvendighed formår i det hele taget at fejre store triumfer med »Gaasesteeg og Punsch« (NB26:101), alt imens præstesketet fidelt »tører Gud om Munden med Basunstød og med at indbinde Bibelen i Fløiel og forgyldte Apostlene« (NB26:108). Dette hykleri og den almindelige indbildskhed afspejler sig i barnedåben. Et barn skylder nemlig ikke forældrene sin tilværelse »qua Aand«, men derimod »qua Dyre-Skabning«, hvad forældrene ikke bryder sig om at indrømme, hvorfor de »smigre sig med den Indbildning: at avle en Christen« (NB26:65). SK må konstatere, at

(...) baade Charakter og Christendom o: s: v: er afskaffet. Derimod vedbliver Maskinen med de 1000 Levebrød ganske roligt at snurre fort. »Aandeligt« lader Sligt sig ypperligt gjøre. At man mister en Arm eller et Been, det kan ikke blive ubemærket; men »Aanden« kan ypperligt være forsvundet – og Maskinen vedbliver at gaae. (NB26:24)

Sin føljeton om biskop Mynsters skinhellige adfærd og talentfulde uredelighed i teologisk og kirkelig henseende skriver SK velopløst videre på i NB26. Mynsters reaktion på *Indøvelse i Christendom*, hvorom han hævdede, »at $\frac{2}{3}$ af Bogen var mod ham og $\frac{1}{3}$ mod Martensen«, kommenterer SK nogenlunde afdæmpet som en »Misforstaaelse« (NB26:54). Men med sin anerkendende bemærkning om M.A. Goldschmidt i det lille skrift *Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i Danmark*, hvori den tidligere redaktør af *Corsaren* blev omtalt som »en af vore talentfuldeste Forfattere«, har Mynster afsløret sit sande væsen, som SK bringer på følgende formel: »Epigrammet skrev han sig selv: han er Journalist ligesom Goldschmidt.« (NB26:6; jf. 33). Skønt Mynster, som SK alle dage har været hengiven og ifølge sig selv ligefrem »spenderet« sin »Ungdoms Fordeel paa« (NB26:43), er forstenet i rollen som biskop og repræsenterer en monumental »Klogskabs-Xstd.« (NB26:86), nyder han fortsat sin egen kirkelige eksponering, der takket være betydelig teatraliskhed lader ham »fornemme Livs-Følelsen svulme i sig« (NB26:21).

Med den Art Prædike-Foredrag som Mynster, Pauli o: s: v: kan der vedblive at prædikes, hvis muligt var, af de Samme, for de Samme i 170,000 Aar, og de ville ikke være komne eet eneste Skridt videre i christelig Existeren, derimod vil det være gaaet tilbage for dem. (NB26:8)

Som modtræk til den uendelige prædiken gør SK det kristelige gældende som en handlingskategori, hvis foretrukne meddelelsesform er imperativet: »I Forhold til det Gode gjælder det: *gjør det straks*« (NB26:116). Ved en sådan reduplikation af den forkyndte fordring træder et menneske i karakter og tilkendegiver dermed omfanget af sin egen kristelige »Charakter« eller mangel på samme: »Dette er Charakter: Betjeningen, Beviset for, det eneste mulige, at denne Mand idetmindste selv var enig med sig selv om, at Det han havde at forkynde var ubetinget Sandhed, var fra Gud.« (NB26:22; jf. 24, 34, 56). Når liv og lære stemmer overens, behøver kristendommen ikke yderligere kommentarer: »Livet, Forkynderens Liv er Commentaren« (NB26:9). Den pågældendes liv er øjeblikkeligt forlenet med en ligefrem aflæselighed og skal derfor ikke ledsages af forsikringer eller gyldiggøres ved dybsindige begrundelser, hvad SK meget passende ikke argumenterer rationelt for, men forklarer med et billede:

Det er overhovedet en egen Ting med Forsikringer, hvor der indirecte kan føres Contra-Beviset. Dersom en Mand staaer og kluddrer med en Øxe og nu ved alt hvad helligt er forsikrer, at han er Snedker, saa svarer man ganske trøstigt: nei, En, der tager saaledes paa en Øxe, er bestemt ikke en Snedker, trods alle Forsikringer. (NB26:74)

I flere optegnelser korrigerer SK dannelseskulturens forestillinger om kristendommen som en religion forbeholdt de retfærdige, fromme, vellykkede og velbjergede. Evangeliet er for de fattige, hvilket vil sige »alle Lidende, Ulykkelige, Elendige, Forurettede, Krøblinge, Halte, Spedalske, Dæmoniske« (NB26:30), der rigtignok ikke loves »Penge« og »Sundhed« (NB26:96), men som Gud i skikkelse af den besiddelsesløse Kristus har gjort sig lige med. Helt uden sociale dimensioner er forkyndelsen dog heller ikke: »(...) thi selv riig, mægtig, lykkelig at ville forkynde Xstd, end sige at have opnaaet dette ved at forkynde Xstd – det er egl. at fornærme den Fattige.« (NB26:118). Kristendommens Gud er heller ikke i denne journal en »Lykkens Gud o: D« (NB26:23), men lige omvendt en majestætisk Gud, der viser sig for den enkelte gennem lidelsen. »Christendommens tvende Sætninger« lyder nemlig: »Fordi du er Lidende, derfor elsker Gud Dig. (...) Fordi Gud elsker Dig – derfor maa Du lide.« (NB26:44). At blive og være kristen indebærer et opbrud fra velkendte og naturgivne relationer og involverer »den rædsomste Collision med ethvert det inderligste Forhold: at hade Fader og Moder, at ihjelslaae sit Barn o: s: v:« (NB26:55). Skønt lidelse er kristendommens uopgivelige og evige kriterium, »Kjende paa Guds-Forholdet« (NB26:59; jf. 40, 107, 113), bør man ifølge SK afholde sig

fra at begære lidelsen, idet man derved gør sig skyldig i en »Egoisme, der frækt ligesom vil maale sig med Gud.« (NB26:77). Da lidelsen udgår suverænt fra Gud, skal man med andre ord ikke *ville* lide:

Kun Dem, hvem Gud elsker og som elske Gud, kun dem sender han Lidelser, i Kjerlighed nænner han ikke, at de skulle tosse Livet hen og ikke blive opmærksomme paa, at Gud er Aand, at for ham ligger denne Verden i det Onde. Derfor kalder han paa dem – ved Hjælp af Lidelser, at de maatte blive ueensartede med denne Verden (...). (NB26:60)

Forbundet med de vidt udfoldede lidelsesforestillinger er den tanke, at en afdøen fra verden er forudsætningen for at kunne blive ånd og for at forstå Gud som ånd (NB26:40) og dermed tillige den ufravigelige betingelse for at kunne elske Gud (NB26:68, 72, 120). En sådan afdøen indtager tillige en fremskudt plads i SKs skildring af den udvikling og vækst, som hans eget trosforhold har undergået, og af de teologiske erkendelsesstadier, han i den forbindelse har tilbagelagt. »Styrelsen sagde: kom nu, lille Ven, nu kan det blive Alvor« (NB26:94; jf. 120), skriver SK i et tilbageblik på sine økonomiske bekymringer og færdiggørelsen af *Sygdommen til Døden* i 1848, hvor han pludselig hverken vidste ud eller ind og i sin kvide måtte råbe til Gud: »opdrag mig.« (NB26:94; jf. 51). I forlængelse af disse refleksioner ligger SKs gensyn med fortællingen om Abrahams ofring af Isak. »Abraham drager Kniven – saa faaer han Isaak igjen, det blev ikke Alvor, Alvorens Høieste var 'Prøvelsen', men saa bliver det igjen Nydelse af dette Liv.« (NB26:25). SK modstiller det gammeltestamentlige prøvelsesbegreb med et nytestamentligt og kan konkludere, at Abrahams prøvelse blot er »Barnlighedens Kategorie« (NB26:25). Apostlen derimod vendte aldrig for alvor tilbage til verden, slap aldrig ud af prøvelsens parentes, »nei, han kom virkelig til at lide Alt, til at hyle og græde medens Verden frydede sig, han blev virkelig korsfæstet – men fik saa en Anviisning paa Evigheden, det fik Abraham ikke.« (NB26:25; jf. 51).

SKs religiøse udvikling tvinger ham ud i en dogmatisk dialog med den opfattelse af forholdet mellem tro og gerninger, som protestantismen har stadfæstet. Han ønsker at genoplive den kristelige stræben og udfolder en efterfølgelsesteologi, hvori nåden anbringes langt senere, end protestantismen almindeligvis finder det behageligt og dermed tilrådeligt:

O, hvor frygteligt ere vi dog ikke blevne demoraliserede ved Hjælp af den Maade, paa hvilken vi anbringe »Naaden«. Thi saaledes præke vi egl.: at ville stræbe efter Fuldkommenhed er Formastelse, afskyelig Formastelse, Intet oprører Gud saaledes, Intet tordner han saa vist ned til Helvede; nei, bliv i Skidtet og Blødagtigheden – og saa »Naaden«.

Frygteligt! Nei, saaledes skal Forholdet være: Din Stræben være saa anstrenget som muligt, og saa er det dog »Naade« alligevel at Du frelses. (NB26:67)